



**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel.: 286 840 129
E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

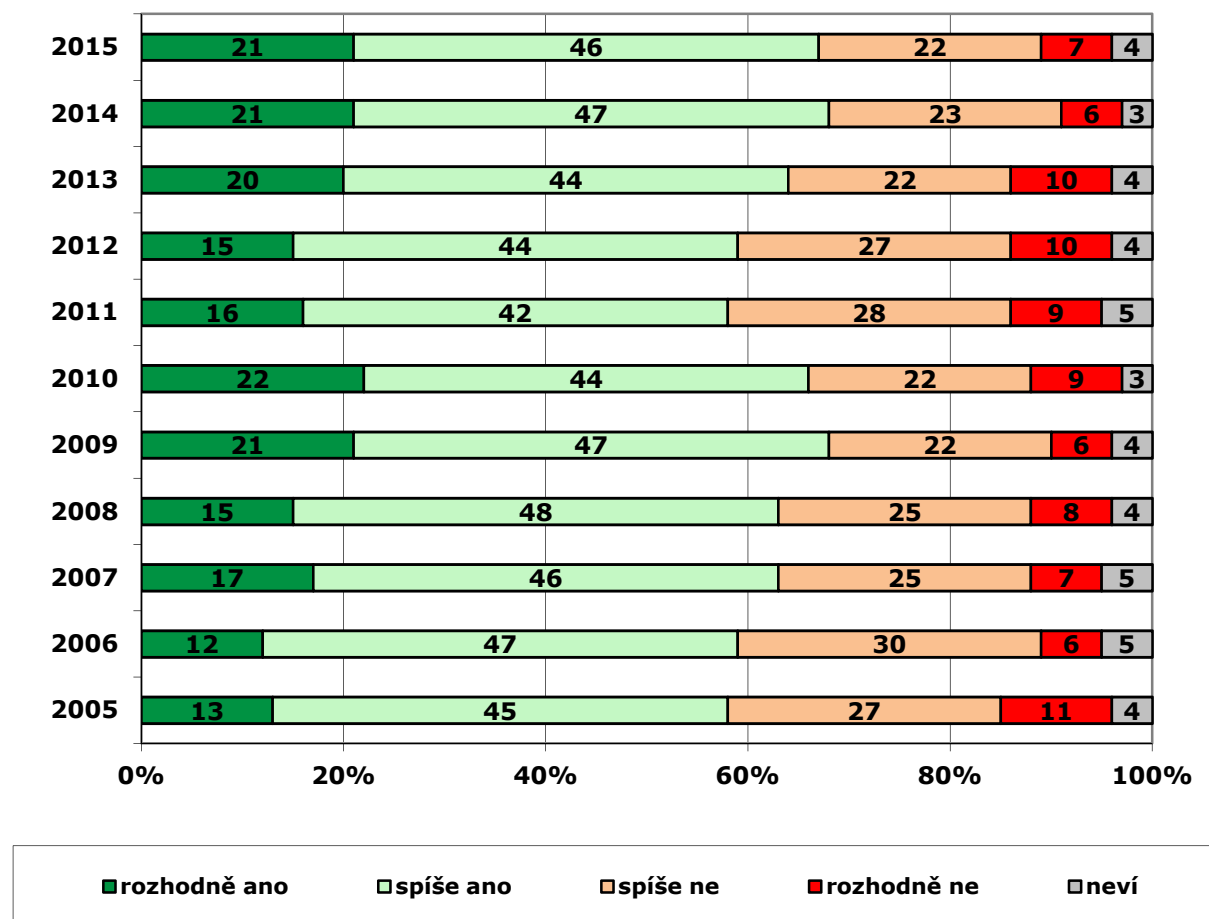
Občané o možnostech dosažení vzdělání – září 2015

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v15-09</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>7. – 14. 9. 2015</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>994</i>
Počet tazatelů:	<i>228</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OR. 133, OR. 134</i>
Zveřejněno dne:	<i>13. října 2015</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

V rámci zářijového šetření Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, v.v.i., položilo svým respondentům několik otázek týkajících se problematiky vzdělání a školství. Výzkum kromě jiného zjišťoval, jak občané vnímají otevřenost vzdělávacího systému z hlediska možnosti získat vzdělání odpovídající individuálním schopnostem každého jedince a jaké faktory jsou či nejsou podle nich důležité pro možnost získat odpovídající vzdělání.

U otázky, zda je v České republice každému umožněno dosáhnout vzdělání odpovídající jeho schopnostem, dlouhodobě převažuje mínění, že tomu tak je. Podle aktuálních výsledků, které zachycuje graf 1, jsou o tom přesvědčeny dvě třetiny dotázaných (67 %), v tom 21 % „rozhodně“ a 46 % „spíše“. Naproti tomu opačný názor, že ne každý člověk v České republice může dosáhnout vzdělání podle svých schopností, zastává méně než třetina (29 %) lidí, z toho 22 % si to myslí „spíše“ a 7 % „rozhodně“. Odpověď „nevím“ uvedla 4 % dotázaných. Ve srovnání s předešlým šetřením ze září 2014 se v rozložení odpovědí nic nezměnilo.

Graf 1. Může každý dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem?

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 9. 2015, 994 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala, že míra souhlasu s tvrzením, že každému člověku v ČR je umožněno získat vzdělání podle jeho schopností, se příliš neliší v závislosti na sociodemografických charakteristikách. Snad jediný významný rozdíl byl zjištěn v souvislosti se životní úrovní: čtvrtina z těch, co mají dobrou životní úroveň, uvedla rozhodný souhlas, kdežto mezi těmi, kdo mají úroveň špatnou, rozhodný souhlas uvedlo 14 %.

Další otázka, která z pohledu veřejného mínění zkoumala důležitost některých faktorů pro dosažení vzdělání (viz tabulku 1), ukázala, že téměř všichni obyvatelé ČR připisují v tomto ohledu důležitost zejména píli a pracovitosti a schopnostem jednotlivce (96 %) a vedle toho i touze po vzdělání (93 %). Vedle toho asi sedm z deseti (68 %) oslovených se domnívá, že vliv sehrává i vzdělání rodičů, šest z deseti respondentů pak přisuzuje vliv taktéž „znalosti správných lidí“ (60 %) nebo původu z bohaté rodiny (57 %). Jako většinou nedůležité Češi naopak vnímají rasu či národnost a pohlaví, u nichž nesouhlasné odpovědi převážily nad souhlasnými (rasu či národnost hodnotí jako nedůležité 57 %, pohlaví 82 % oslovených).

Faktorová analýza daného souboru otázek na skutečnosti, které mají vliv na dosažené vzdělání, odhalila tři obecnější dimenze zkoumaného problému. Do prvního faktoru se propojily individuální vlastnosti jedince (vlastní schopnosti, píle a pracovitost) s touhou po vzdělání, do druhého faktoru pak připsané

statusové charakteristiky (rasa a národnost, pohlaví) spolu se vzděláním rodičů (s kulturním kapitálem výchozí rodiny), do třetího faktoru pak nerovné šance vázané na bohatství a klientelismus (známost „správných lidí“). Je třeba dodat, že uvedené faktory jsou vzájemně nezávislé (tj. že se nevylučují).

Tabulka 1. Co ovlivňuje dosažení vzdělání? (v %)¹

	rozhodně důležité	spíše důležité	spíše nedůležité	rozhodně nedůležité	+/-
píle, pracovitost	70	26	3	1	96/4
vlastní schopnosti	64	32	3	1	96/4
touha po vzdělání	65	28	5	1	93/6
vzdělání rodičů	25	43	24	7	68/31
znalost správných lidí	21	39	27	8	60/35
původ z bohaté rodiny	22	35	29	11	57/40
rasa či národnost	9	29	39	18	38/57
pohlaví	3	13	44	38	16/82

Pozn.: Dopočet do 100% v řádcích tvoří odpověď „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 9. 2015, 994 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Analýza druhého stupně ukázala, že ze souboru sociodemografických charakteristik názory ovlivňuje stupeň dosaženého vzdělání a životní úroveň domácnosti dotazovaných osob. Absolventi vysokých škol častěji odmítají vliv protekce a původu z bohaté rodiny na straně jedné, a častěji zdůrazňují vliv píle, schopností a touhy po vzdělání na straně druhé, než respondenti s nižším, a to hlavně základním vzděláním. Podobně to platí při srovnání názorů respondentů s dobrou oproti respondentům se špatnou životní úrovní.

Z tabulky 2 je patrné, že oproti poslednímu srovnatelnému šetření z roku 2012 poklesl podíl těch, kdo přikládají důležitost původu z bohaté rodiny při získávání vzdělání, a to o sedm procentních bodů, čímž se vrátil na úroveň zjištěnou v roce 2009. Ostatní změny se pohybují v rámci statistické chyby.

Tabulka 2. Co ovlivňuje dosažení vzdělání? – časové srovnání (v %)

	2005		2007		2009		2012		2015	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne
píle, pracovitost	95	4	98	1	96	3	96	4	96	4
vlastní schopnosti	95	4	98	2	96	4	94	5	96	4
touha po vzdělání	-	-	-	-	-	-	91	8	93	6
vzdělání rodičů	75	23	77	23	70	30	72	27	68	31
znalost správných lidí	69	27	68	26	66	29	63	32	60	35
původ z bohaté rodiny	64	31	64	32	58	38	64	34	57	40
rasa či národnost	35	60	36	59	37	61	36	60	38	57
pohlaví	17	81	16	81	16	82	16	82	16	82

Pozn.: Dopočet do 100% v jednotlivých letech tvoří odpověď „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

¹ Znění otázky: „Jak důležité jsou podle Vašeho názoru následující skutečnosti pro to, jakého člověk dosáhne vzdělání? a) Vzdělání rodičů, b) rasa či národnost, c) pohlaví, d) vlastní schopnosti, e) píle a pracovitost, f) to, zda člověk zná správné lidi, g) to, zda člověk pochází z bohaté rodiny, h) touha po vzdělání.“ Možnosti odpovědí: rozhodně důležité, spíše důležité, spíše nedůležité, rozhodně nedůležité, neví.